

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри світової
літератури та культури
Херсонського державного
університету*

ОДІНІЧНЕ У "САЗІ ПРО ХЕРДА ТА ОСТРІВ'ЯН"

СТАТТЯ ДРУГА

ГЕРОЙ З ТАЄМНИМ ГАНДЖЕМ

Норвезька письменниця Сігрід Унсет назвала Херда прекрасним і хоробрим "і тим не менше з певним таємним ганджем у душі, який і визначає його долю – він стає хевдінгом (вождем. – А. В.) покидьків ісландського суспільства, і не він керує ними, а вони ним" [19, с. 302]. Херд – трагічний персонаж, з рисами однічного героя. Народився він від Грімкеля Годі та Сігню, які не відчували один до одного якихось теплих почуттів. У сазі сказано про маленького Херда так: Hann var snemma mikill vexti og vænn að álitu en ekki dálega bráðger fyrst í því að hann gekk eigi einn saman þá er hann var þrevetur að aldri (VII) [23] "Скоро он стал большим и красивым, но в одном отставал поначалу: ему было три года, а он всё не ходил" (451)*. Перший крок Херда виявився невдалим: Og þann dag er hofhelgi var haldin að Ölfusvatni, því að Grímkell var blótmaður mikill, sat Signý á stóli sínum á miðju stofugólfi. Bjóst hún þá um og lá men hennar hið góða í knjám henni. Sveinninn Hörður stóð við stökk og gekk nú hið fyrsta sinni frá stokkinum og til móður sinnar og rasaði að knjám henni. Menið hraut á gólfið fram og brast í sundur í þrjá hluti.

Signý reiddist mjög og mælti: "Ill varð þín ganga hin fyrsta og munu hér margar illar eftir fara og mun þó verst hin síðasta."

Hún kvað vísu:
Braut í sundur fyrir sætu
Sírnis hljóða men góða.
Ýta trú eg að engi bæti
auðar hlíði það síðan.
Gangr varð ei góður hins unga
gulls lystis hinn fyrsti.
Hverr mun héðan af verri.
Hneppstur mun þó hinn efsti (VII) [23].

"Вот однажды, во время жертвоприношения в капище на Эльвус-Озере, — а Гримкель усердно приносил жертвы богам, — сидела Сигню посреди горницы и наряжалась. А доброе ее ожерелье лежало у ней на коленях. Маленький Хёрд стоял у столба, и тут он впервые отступил от столба, и бросился прямо к матери, и ткнулся в ее колени. Ожерелье упало и расколосось на три части.

Сигню очень рассердилась и сказала:

— Плох был твой первый шаг, и еще много плохих впереди. Но последний будет всех хуже.

Она сказала вису:
- На пол упало сокровище,

* Фізично неповноцінним (якщо так можна сказати про бога) був і сам одноокий Один.

На три куска расколось.
Кто соберет осколки,
Кто мне вернет ожерелье?
Плох был твой первый шаг,
Хуже будут другие.
Но последний твой шаг
Будет худшим из всех" (451).

Слова рідної матері, як видно з подальших подій саги, виявляться пророчими.

Наступного разу Херд з'являється на сторінках саги у дванадцятирічному віці – у світлі обставин, пов'язаних зі сватанням Іллуґі (Illugi) з хутора Острівець до Турід (Turíðar), дочки Грімкеля Годі від Раннвейґ (Rannveigar Þorbjarnardóttur), його першої – померлої від хвороби - дружини. Іллуґі, який приїхав запросити Херда на своє весілля й запропонувати свою дружбу, той наговорив багато зарозумілих слів і відмовився їхати. Але врешті-решт Херд погодився, піддавшись на умовляння Гейра, сина свого названого батька Гріма Малюка, до сім'ї якого Херд був відданий на виховання Грімкелем Годі, котрий не схотів залишати його вдома, почувши зловісну вісу Сіґню про майбутнє Херда. Коли вони наздогнали Іллуґі, той дуже зрадів і поводить себе так, наче Херд не говорив йому гордовитих слів. При розставанні після весілля Іллуґі схотів подарувати Хердові щит - на знак доброї між ними дружби. Але у відповідь від Херда почув: Hördur svarar: "Ærnar á Grímur fóstri minn flagspildur" og kvað vísu:

Skjöld gaf mér hinn mildi
málmrjóður og ei góðan.
Hann mun þurfa þenna
þegn í Hildar regni.
Eigi hann sjálfur hinn svinni
sinn grip, er ann minni
Auði urðþvengs hlíðar,
eiðs og hringa meiðir (XI) [23]

"- У Гріма, моего приемного отца, хватает щепок.

И он (Херд. – А. В.) сказал вису:

- Щит никудышный дал мне
Гривен дробитель в подарок.
Эта луна ладья
Ему самому пригодится.
Пускай делитель колец,
Любящий Хлин полотен,
Хранит у себя сокровище
До бури костров крови" (459).

Херд і тут не стримав свого язика, наче підтверджуючи слова Одіна з "Промов Високого" (*Hávamál*) у "Старшій Едді":

Vesall maðr
ok illa skapi
hlær at hvívetna;
hittki hann veit,

er hann vita þyrpti
at hann er-a vamma vanr [21].
Кто нравом тяжёл,
тот всех осуждает,

"Південний архів" (Збірник наукових праць. Філологічні науки)

"Pivdenniy Arkhiv" (Collected papers on Philology)

смеётся над всем;
ему невдомёк,
а должен бы знать,
что сам он с изъясном [15, с. 17].

Nonum mátti öngvar sjónhverfingar gera í augum því að hann sá allt eftir því sem var (XI) [23] "Никто не мог отвести ему глаза, - сказано про Херда в сазі, - потому что он видел всё как есть" (460), що й підтвердилось, коли Хердові та його острів'янам протистояла Торбйорг Катла, знана чаклунка й ворожбитка: її чари (непроглядний морок, який вона насилала на Хердових та Гейрових людей) не могли затьмарити очі Хердові, і острів'яни пішли, куди забажали, забили собі худоби, навантажили доверху свій корабель і від'їхали на Острівець (XXV) (481).

Герой саги наділений даром передбачати майбутнє – властивістю самого Одіна, який брав участь у сотворінні світу, вивідав у вольви події останніх часів і наперед знав усі події божественної та людської історії. Херд має передчуття, що попри всі бажання Іллуґі, він не стане Хердові хорошим зятем (460). Любимій сестрі Торбйорг Херд віддає на згадку про себе коштовне зап'ястя, подарунок Іллуґі, який Херд узяв замість щита: він знає, що Торбйорг переживе брата (460). Херд всупереч своєму бажанню уступає побратимові Гейру на його прохання не відмовлятися від допомоги батька, Грімкеля, у спорядженні поїздки до Норвегії. Знов-таки, не бажаючи того, Херд погоджується на умовляння Гейра та Хельґі взяти останнього з собою, говорячи, що свого часу вони ще пошкодують про це*.

Хельґі адресовано не одне похмуре пророцтво Херда. Коли Хельґі присягнув бути з Хердом та Гейром доти, доки вони живі, Херд побажав Хельґі потурбуватися про те, щоб він не став причиною смерті їхньої та багатьох інших людей, зауваживши при цьому, що вони не надовго переживуть один одного (465). Кульмінаційним стало пророцтво Херда, яке він зробив після того, як Хельґі убив молодого Сігурда, котрий ненароком поранив коня: Litlu síðar kom Hörður að og mælti: "Þú ert illur maður er þú hefir drepit ungmenni eitt og þó saklaust. Væri það maklegt að eg dræpi þig. Nú mun eg ekki því nenna þó að það væri betur að þú lifðir eigi eftir slíkt óverkan. Mun þetta vera upphaf ógæfu þinnar. Er nú það fram komið er mér sagði hugur um og það líkast að svo nokkurneginn beri til að þetta dragi okkur báðum til bana og fleirum öðrum með því öðru sem þá ber til og lagið vill verða (XXI) [23] "- Злой ты человек, раз убил юношу, и притом безвинного. Тебя бы следовало убить. Все же я не пойду на это, хоть и лучше бы тебе не жить после этого злодеяния. Отсюда начнется твоя неудачливость. Вот и совершилось то, что я предчувствовал, и это, вернее всего, приведет нас так или иначе к гибели, да и не нас одних, когда сбудется все, что суждено судьбой" (475). Розуміючи, що присутність поруч із ним невдачливого Хельґі не принесе і йому удачі, Херд, тим не менше, як вождь, якому інші присягнули у побратимській вірності, дотримується Одінового завіту:

Vin sínum
skal maðr vinr vera... [21].

Надобно в дружбе
верным быть другу...[15, с. 19].

Невдачливість Хельґі почала "діяти", коли Херд відіслав його з проханням до свого зятя Індріді (Indriði), щоб той прибув на альтінґ і представляв його інтереси у тяжбі з Торві. Коли Індріді пояснив Хельґі, що він уже пообіцяв Іллуґі Рудому поїхати з ним на один з місцевих тінґів, проте збирався запросити Херда до себе, Хельґі грубо відповів: Minni

* Хельґі був свідком сімейного сорому родини Херда: його батько Сіґмунд (Sigmundur), який займався жебракуванням, певний час був названим батьком рідної сестри Херда, Торбйорг, яку їм на виховання віддав розлютований смертю Сіґню після народження дівчини Торві, аби дошкулити Грімкелеві Годі (462).

nauðsyn mun þér að fara til Kjalarnessþings en að svara fyrir mág þinn jafnröskvan og muntu vera skauf ein (XXI) [23] "- Подумаешь, важное дело – ехать на тинг Килевого Мыса, когда надо защитить такого зятя. И ты самая последняя дрянь после этого". На ці образливі слова Торбйорг, дружина Ідріді й сестра Херда, зауважила: Þetta væri úrlausn nokkur ef dugandi maður færi með erindum en nú kann vera að engi verði. Hefir og þessi ógæfa af þér hlotist (XXI) [23] "- Ещё можно было бы уладить дело, если бы послали путного человека. А теперь, верно, ничего не выйдет. Вот оно, несчастье, которое ты принёс!" (476). Так і сталося: Херда й Хельгі за вбивство оголосили поза законом. Однічні передчуття Херда підтвердилися й під час однієї з великих сутичок острів'ян з бондами, коли Хердові довелося битися з людьми зятя, Іллуґі Рудого, та ним самим, що вони прагнули відбити свою худобу від грабіжників-острів'ян (484 – 485).

Херд, "запрограмований" до кінця свого життя на невдачу материнським пророцтвом, скрізь убачає для себе небезпеку, однак відважно прямує назустріч своїй долі, не прагнучи щось змінити у грядущих подіях. Самі боги відвернулися від Херда, повідомивши Грімкеля, що не збираються повертати удачу на його сина (472). Тому-то й не дуже сперечається Херд зі своїм побратимом Гейром при прийнятті того чи іншого рішення, не наполягає на своїй точці зору, бо знає, що все відбудеться так, як судилося і як він передчуває (наприклад, у випадку з прибулим на Острівець Боллі (Bollí), рабом Орма (Ormur), коли Херд, відчуваючи небезпеку, закликав острів'ян не слухати його порад і не пливти на берег, щоб повернути Ормові захоплену острів'янами у набігу його скриню начебто з інструментами, але Гейр наполіг, потрапив у пастку, втратив чотирьох своїх людей і ледь урятувався сам).

По мірі розвитку подій Херд відчуває все сильнішу відразу до того, чим займалися його люди та він сам, і спробував був "переграти" долю. Першою спробою вчинити всупереч звичаям острів'ян стало рішення Херда не наздоганяти раніше захоплену у сестри Торбйорг та її чоловіка Ідріді худобу, яку, скориставшись сном Хердових людей, погнав додому помічник убитого острів'янами пастуха. Far þú nú sveinn því að betur er það komið er systir mín hefir en þeir Hólmverjar (XXIX) [23] "Будет лучше, если это останется у моей сестры, чем попадєт в руки островитянам", - сказав хлопцеві Херд і відпустив його (486). Вдруге Херд схотів було вирватися із замкненого кола насильства й грабежів, коли запропонував своїм людям відібрати у купців корабель і на ньому відпливти з Ісландії. Але ця пропозиція не знайшла підтримки у острів'ян: більшість відмовляла Херда від захоплення корабля й була за те, щоб продовжувати набіги. Херд уступив, зазначивши, що чинить всупереч власному волінню припинити всі ці грабежі й кровопролиття. Коли Гейр запропонував спалити у власних домах Торві, сина Вальбранда, Колля з Діброви, Кльґріма Старого, Ідріді та Іллуґі, Херд спочатку запротестував, мотивуючи свою думку тим, що їм не дадуть цього зробити і просто переб'ють, але потім він пристав на пропозицію побратима.

Під час нападу Хердових людей на Двір Ідріді Торбйорг відмовилася кинути чоловіка і перейти на бік брата. Хердові довелося відступити, йому не вдалося спалити Ідріді, оскільки Торбйорг звеліла підвести до дому воду й досить уміло організувала захист свого майна.

Воїни Одіна

Коли Херд запропонував виплатити виру (грошову пеню за вбивство) Аудові, сина якого, Сігурда, убив Хельгі, Ауд (Audur) відповів, що передав ведення цієї справи Торві, дядькові Херда, і сподівається на те, що Хердові та його людям тепер буде непереливки. Херд, у повній відповідності до раніше зроблених відносно його долі пророцтв, не пам'ятаючи себе від гніву, убиває Ауда, причому поводить себе у тій ситуації як наділений нелюдською

силою розлючений воїн Одіна – берсерк (berserkr)¹: Hörður mælti: "Þú hefir það illa gert að rægja okkur Torfa saman og nú skaltu þess gjalda".

Hann brá þá sverðinu Sótanaut og hjó Auð sundur í tvo hluti og húskarl hans. Svo var Hörður þá reiður orðinn að hann brenndi bæinn og allt andvirkið og tvær kvinnur er eigi vildu út ganga (XXI) [23]

"Хёрд сказал:

— Скверное дело ты затеял — ссорить нас с Торви. Но ты за это заплатишься!

Он выхватил меч Соты и разрубил Ауда пополам и работника, что был с ним, тоже. Хёрд был в такой ярости, что он сжег усадьбу, и все стога, и двух женщин, не захотевших выходить" (475).

Ще раз Херд продемонстрував свої надлюдські властивості берсерка Одіна в останньому бою. Хердові вдалося визволитися від пут, якими його руки міцно зв'язав зять Ідріді, вихопити в нього сокиру й прорватися крізь потрійне кільце людей. Разом з ним вирвався з оточення вірний і невдачливий Хельгі. Кілька разів Херда огортали бойові окуви² і кілька разів він зумів скинути з себе чари, прориваючись через оточення бондів і несучи за спиною Хельгі. Та коли бойові окуви ще раз огорнули Херда і його наздогнала вся юрба, він скинув зі спини побратима і - подібно древньому конунгові Гуннару з "Гренландської Пісні про Атлі" (*Atlakviða in grónlenska*), який зажадав смерті рідного брата Хегні, щоби самому унести в могилу таємницю скарбів Ніфлунгів - розрубав Хельгі навпіл і сказав, що тепер їм не вдасться убити побратима у нього на очах. Svo var Hörður þá reiður og ógurlegur að sjá að enginn þeirra þorði framan að honum að ganga (XXXVI) [23] "Хёрд был так страшен в гневе, что никто не смел подойти к нему спереди" (494). Його убив зрадник Торстейн Золотий Гудзик – ударом сокири ззаду, по потилиці, оскільки ніхто не відважувався напасти на Херда спереду, хоч він і був беззбройний (495). Всього ж у тій битві Херд убив тринадцять ворогів. Allir lofuðu hreysti hans, bæði vinir hans og óvinir, og þykir eigi honum samtíða á alla hluti röskvari maður verið hafa og vitrari en Hörður þó að hann væri eigi auðnumaður. Ollu því og hans fylgdarmenn þó að hann stæði í slíkum illvirkjum og það annað að eigi má skörunum renna (XXXVI) [23] "Все прославляли его отвагу, и друзья его, и враги, и считают, что не бывало в то время человека доблестней и умнее Хёрда, только не было у него удачи. В том же, что он участвовал в таких злодеяниях, во-первых, повинны его сотоварищи и, во-вторых, от судьбы не уйдешь" (495). Зазначимо, що сестра ж Херда, Торбйорг, у своїй вісі на смерть брата висловила переконання, що його здолало зле чаклунство (496).

¹ У "Сазі про Інглінгів" (VI) Сноррі Стурлусон пише: "Один мог сделать так, что в бою его недруги становились слепыми или глухими или наполнялись ужасом, а их оружие ранило не больше, чем хворостинки, и его воины бросались в бой без кольчуги, ярились, как бешеные собаки или волки, кусали свои щиты, и были сильными, как медведи или быки. Они убивали людей, и ни огонь, ни железо не причиняли им вреда. Такие воины назывались берсерками" (пер. М. І. Стеблін-Каменського) [14, с. 13]. Уявлення про берсерків (слово, власне, й означає "обряджений у ведмежу шкуру") було пов'язане з віруваннями про вовкулаків, якими у скандинавській та ширше – у германській культурно-міфологічній традиції були ведмеді або вовки (верфольфи) [20, с. 125]. Очевидно, люди вважали, що подібні властивості були притаманні членам роду Херда. Згадаймо слова Грімкеля, батька Херда, сказані у сварці Торві, його дядькові, що буде погано, якщо виправдається приказка про те, що люди народжуються у дядька по матері, адже Торві – перевертень (458).

² * Herfjötur ("бойові окуви") – ісландський магичний спосіб позбавити противника здатності рухатися [6, с. 209 - 210].

Одінічними рисами наділений у "Сазі про Херда..." й Сігурд Вихованець Торві, вождь вікінгів, під проводом якого було п'ять бойових кораблів. У нього був, як можна здогадатися з тексту саги, талант скальда, котрий був притаманний і Одінові, як про це пише Сноррі Стурлусон у "Сазі про Інґлінгів": "Он (Одін. – А. В.) также владел искусством говорить так красиво и гладко, что всем, кто его слушал, его слова казались правдой. В его речи всё было так же складно, как в том, что теперь называется поэзией" [14, с. 13]. Скальд – божественний обранець, який отримав від Одіна у дарунок ковток чудесного меду поезії, напою, наділеного силою безпосереднього магічного впливу, як і сам Одін, податель меду поезії і відповідно верховний бог усіх скальдів, - позначений печаттю потойбічного світу.

Можна припустити, що вікінгський хевдінг Сігурд Вихованець Торві був крафта-скальдом (krapta-skáld) – поетом, який завдяки силі своїх магічних творів міг мати владу над людьми й духами, а також був спроможний передчувати або передбачувати небезпеку, яка чигала на нього. Ці якості Сігурда проявили себе, коли він потрапив у полон до інших вікінгів, котрі зібралися його стратити вранці. Сігурд запропонував своїм вартовим послухати його вірші, від яких усі послули, після чого він звільнився від мотузок і кайданів, перерізав сплячу варту й утік до Херда (470).

Зрада і вірність клятві

Валькірія Сіґдріва ("Промови Сіґдріви" (*Sigrdrífumál*) у "Старшій Едді") радить Сігурдові Убивці Дракона:

Þat ræð ek þér annat,
at þú eið né sverir,
nema þann er saðr sé;
grimmar limar
ganga at tryggðrofi;
armr er vára vargr [21].

Совет мой второй –
клятв не давай
заведомо ложных;
злые побеги
у лживых обетов,
и проклят предатель
[15, с. 111].

У "Прядці про Сьорлі, чи Сазі про Хедіна й Хегні" (*Sörla þáttur eða Heðins saga ok Högna*) завдяки підступам Одіна герої стають заклятими ворогами через порушення Хедіном побратимської по відношенню до Хьогні клятви [22].

Найбільшим же клятвopорушником у скандинавів-язичників був сам верховний бог.

Vaugeið Óðinn
hygg ek, at unnið hafi;
hvatt skal hans tryggðum trúa? [21]

Клятву Один
дал на кільце;
не коварна ли клятва! [15, с. 24]

Йдеться у "Промовах Високого" (*Hávamál*) зі "Старшої Едди".

Як сказано у "Віщуванні вольви" (*Völuspá*) зі "Старшої Едди", клятвopорушники зазнають страждань серед інших грішників на Березі Мертвих [15, с. 13]. Серед тих персонажів "Саги про Херда...", хто пішов Одіновим злочинним шляхом, був Торстейн Золотий Гудзик, з яким острів'яни таємно домовилися, що він доправлятиме на Острівець усіх бурлак та розповідатиме про все, що бонди замишляють проти них. Hann hafði unnið þeim eiða að halda þetta allt og svíkja þá í engu en þeir höfðu heitið honum að ræna þar ekki (XXVI) [23] "Он поклявся им всё это выполнять и ни в чём их не обманывать, они же обещали у него не грабить" (482). Але Торстейн не дотримав слова, більше того, він дозволив бондам скористатися своїм човном, щоб Острівця міг дістатися К'яртан (Kjartan), який узявся переконати Херда та його людей у начебто мирних намірах Іллуґі та його товаришів. Щоб

виманити острів'ян, К'яртан навіть запрягнувся в цьому. Гейр, як завжди, повірив почутому, а Херд – ні. І на цей раз передчуття не обмануло Херда: тих його людей, які повірили К'яртанові, бонди схопили й відрубали їм голови. Загинув і Гейр*, який, попри всі застереження Херда, поїхав з другою партією острів'ян і перед смертю зрозумів справедливість порад свого обережного побратима. Коли ж К'яртан приїхав на Острівець утретє, він звинуватив Херда, який не хотів їхати, у боягузтві, і Херд був змушений сісти в човен. Але К'яртанові не довелося втішатися славою людини, яка виманила острів'ян: побачивши тіло Гейра, яке плавало біля берега, Херд усе зрозумів і розсік зрадника мечем Соті навпіл, разом із подвійною кольчугою.

Свого часу, коли Херд подарував сестрі на згадку про себе зап'ястя, що його дав колись йому Іллугі, Торбйорг сказала вісу-клятву:

Verðir þú,
svo eg viti gjörla,
vornum veginn
eða í val fallinn,
þeim skulu manni
mín að sönnu
biturleg ráð
að bana verða (XI) [23].

Если прослышу,
Что ты и правда
В поле сражен,
Оружьем повержен, —
Замыслом умным,
Тайным советом
Сумею сгубить
Твоего убийцу (460).

По загибелі Херда Торбйорг, як і багато інших жінок у сагах, постає в одіничній іпостасі – як підбурювачка убивства. Після невдалої спроби зарізати Індліді, учасника переслідувань Херда, вона – для замирення з чоловіком – вимагає від Індліді, щоб той приніс їй голову Торстейна Золотий Гудзик, убивці брата. Зять Херда виконав бажання своєї дружини та його сестри, яка воліла помсти: мечем вікінга Соті Індліді зніс голову Торстейнові, оголосивши по тому, що Золотий Гудзик давно вже був зрадником (497)*. Але на цьому Торбйорг не зупинилась: вона організувала замах на життя Рева з Кольчужного Доу, ще одного активного учасника вбивства Херда, пообіцявши виконавцю помсти, Торольву

* Давньоісландське ім'я Geirr у перекладі означає "спис". У "Сазі про Херда..." це ім'я побратима героя можна сприймати як своєрідний міфознак: відомо, що Один мав чарівний спис Гунгнір (Gungnir), який завжди влучав у ціль; списом убивали жертву для цього підступного бога; списом же (дротиком) у спину був убитий Гейр, коли він, рятуючись від бондів, спробував уплав дістатися скелі. За зауваженням О. Хлевова, "у жодному з інших видів озброєння так чітко не проявляється "вирок норн", як при використанні дротика. Удача й воля богів настільки чітко впливали на остаточний результат кидка, що саме він ставав найчастіше основним моментом двобою героїв. Інші варіанти епічної сутички були, безумовно, вторинними" [20, с. 111].

* Цікава деталь: за вбивство Херда бонди віддали Торстейнові золоте зап'ястя Соті, що було на руці у Херда, але воно виявилось для Торстейна фатальним, "притягнувши" до свого нового хазяїна смерть від іншої речі вікінга – його меча.

Шпаку, віддати за нього удову брата, Хельгу Ярлову Доньку (Helga jarlisdóttir), зап'ястя, яке Херд відняв у Соті, житло й багато всякого добра. Але убити Рева не вдалося. Помсті завадила його мати, чаклунка Торбйорг Катла, яка попередила сина про небезпеку, і Торольву Шпакові вдалося тільки відрубати Реву ноги, після чого він загинув від Катли, яка перекусила йому горлянку. Всього, щоб помститися за смерть Херда, його родичами було вбито двадцять чотири чоловіка, за жодного з них не було заплачено вири. Кількох убили сини Херда за намовлянням Хельги, вдови, його родичі й зяті, а також його побратим Хроар. Більшість була вбита за підбурюванням Торбйорг, сестри Херда. Це була, найімовірніше, одна з найбільших усобиць в Ісландії, достойна жертва для "Бога Воїнів", "Батька Дружин", "Отця Ратей" - Одіна.

Література:

1. Бедненко Г. Школа рун. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2006. – 358 с.
2. Гуревич А. "Эдда" и сага. – М.: Наука, 1979. – 162 с.
3. Джонс Г. Викинги: Потомки Одина и Тора. – М.: Центрполиграф, 2003. – 445 с.
4. Из рассказов о древнеисландском колдовстве и Сокрытом Народе. – М.: ИД "София", 2003. – 176 с.
5. Исландские саги. Ирландский эпос. – М.: Худож. лит., 1973. – 863 с.
6. Кораблёв Л. Рунические заговоры и Апокрифические молитвы Исландцев. – М.: Велигор, 2003. – 221 с.
7. Лакснесс Х. Заметки об исландских сагах // Писатели Скандинавии о литературе: Сб. статей. – М.: Радуга, 1982. – С. 128 – 144.
8. Мелетинский Е. М. Один // Мифологический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1991. – С. 410.
9. Младшая Эдда /Пер. О. А. Смирницкой. – М.: Наука, 1970. – 138 с.
10. Палссон Х. Единическое в "Саге о Гисли" // Другие средние века. – М.–СПб.: Университетская книга, 1999. – С. 253 – 266.
11. Петрухин В. Мифы древней Скандинавии. – М.: Астрель, АСТ, 2005. – 464 с.
12. Пропп В. Я. Специфика фольклора: Избр. ст. – М.: Наука, 1976. – 512 с.
13. Роэсдаль Э. Мир викингов: Викинги дома и за рубежом. – СПб.: Всемирное слово, 2001. – 342 с.
14. Снорри Стурлусон. Круг Земной. – М.: Наука, 1980. – 687 с.
15. Старшая Эдда. Древнеисландские песни о богах и героях /Пер. А. И. Корсуна. – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1963. – 259 с.
16. Стеблин-Каменский И. М. Комментарии // Снорри Стурлусон. Круг Земной. – М.: Наука, 1980. – С. 633 – 660.
17. Стеблин-Каменский М. И. Культура Исландии. – Л.: Наука, 1967. – 234 с.
18. Стеблин-Каменский М. И. Примечания // Исландские саги. Ирландский эпос. – М.: Худож. лит., 1973. – С. 795 – 821.
19. Унсет С. Книга, которая сыграла в моей судьбе решающую роль // Будур Н. В. Викинги. Пираты севера. – М.: ОЛМА ПРЕСС, 2005. – С. 297 – 306.
20. Хлевов А. А. Предвестники викингов. Северная Европа в I – VIII вв. – СПб.: Евразия, 2003. – 336 с.
21. <http://norse.ulver.com/edda>
22. <http://norse.ulver.com/texts/sorla.html>
23. <http://www.snerpa.is/net/isl/herdar.htm>

Анотація

А. ВИСОЦЬКИЙ. ОДІНІЧНЕ У "САЗІ ПРО ХЕРДА ТА ОСТРІВ'ЯН"

У статті здійснена спроба виявити в одній із "саг про ісландців", у "Сазі про Херда та острів'ян", міфознаки, які пов'язані з культом Одіна та язичницькими традиціями скандинавів. Автор прагне акцентувати риси однічного героя у дійових осіб твору, Херда й Сігурда, продемонструвати однічні іпостасі героїнь саги, проектуючи атрибутивні ознаки персонажів на такі характерні властивості Одіна, як уміння передбачувати майбутнє, схильність до клятвoporушень і підбурювання ворожнечі, скальдичний талант, здатність наділяти воїнів бойовою лютістю та невразливістю у битві.

Ключові слова: родові саги, язичницька традиція, культ Одіна, скальд, міфознаки.

Аннотація

А. ВЫСОЦКИЙ. ОДИНОВСКОЕ В "САГЕ О ХЕРДЕ И ОСТРОВИТЯНАХ"

В статье осуществлена попытка выявить в одной из "саг об исландцах" ("Саге о Херда и островянах"), мифознаки, связанные с культом Одина и языческими традициями скандинавов. Автор акцентирует черты одичного героя у действующих лиц произведения – Херда и Сигурда, демонстрирует одичные ипостаси героинь саги, проектируя атрибутивные признаки персонажей на такие характерные свойства Одина, как умение предусматривать будущее, склонность к клятвopреступлениям и подстрекательству вражды, скальдичный талант, способность наделять воинов боевой лютостью и неуязвимостью в битве.

Ключевые слова: родовые саги, языческая традиция, культ Одина, скальд, мифознаки.

Annotation

A. VYSOTSKIY. ODINAL IN THE "SAGA ABOUT HERD AND ISLANDERS"

In the article there was made an attempt to screen out of one of the "sagas about Icelanders", namely out of "Saga about Herd and Islanders", the myth signs of Odin cult and heathen traditions of Scandinavians. The author aspires to accent Odinal hero traits of work's of literature characters, Herd and Sigurd exactly, and show Odinal hypostases of saga's female characters while projecting attributive indications of characters on such typical virtues of Odin as ability of forseeing the future, disposition to perjury and instigation to animosity, skald's talent, power of imparting warriors with fighting ferocity and invulnerability in the battle.

Key words: ancestral sagas, heathen tradition, Odin cult, skald, myth signs.